

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА У СВЕТЛУ МЕЂУНАРОДНИХ И НАЦИОНАЛНИХ СТАНДАРДА

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК РАДОВА

2022.

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Међународна научна конференција

**ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА У
СВЕТЛУ МЕЂУНАРОДНИХ И НАЦИОНАЛНИХ
СТАНДАРДА**

ЗБОРНИК РАДОВА

Међународна научна конференција одржана је 20. маја 2022. године на
Правном факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици

Косовска Митровица, 2022.

Штампање овог Зборника помогло је Министарство просвете, науке
и технолошког развоја Републике Србије

прегледни рад
достављен: 24. 02. 2022.
прихваћен за објављивање: 05. 05. 2022.
UDK 349.6"20"
502.14"20"

Александра МИТРОВИЋ*

ПОСТИЗАЊЕ СОЦИЈАЛНО - ЕКОНОМСКЕ ПРАВДЕ НА ПОЉУ РЕШАВАЊА ЕКОЛОШКИХ ПРОБЛЕМА

Апстракт

Овај рад има за циљ да укаже на еколошки проблем, као цивилизацијски проблем који би требало посматрати као неминовност и нужност и који треба решавати мултидисциплинарним приступом односно, са становишта економије, социологије, политике, екологије, културе, права, али и етике, а која наглашава да је решавање еколошких проблема за човека и морално дужност. У том контексту, овај рад чини покушај да теоријском, аналитичком, дедуктивно – индуктивно методолошком платформом али и упоредно-правним приступом сагледа и истакне суштину еколошког проблема, као цивилизацијског проблема у тражењу решења са становишта правде, односно социјалне правде. Будући да су еколошки проблеми, заправо проблеми друштва како на глобалном тако и на индивидуалном плану, овај рад упућује на неопходност постојања правне регулативе (правно нормирање и санкционисање) ради подизања свести о важности бриге појединца и глобалног друштва за планету Земљу.

Кључне речи: еколошки проблем, мултидисциплинарни приступ, социјална правда, глобално друштво, правна регулатива.

УВОД

У демократски уређеним друштвима, питање заштите животне средине је уједно и питање људског опстанка јер се демократија као вид државног уређења залаже за поштовање принципа одрживог развоја и посматра питање заштите животне средине као једно од најважнијих, те га у том циљу сагледава са аспекта људских права као приоритетно питање сваке државе. Тако се право и природа доводе у директну везу, па је заштита животне средине постала

---

* Асистент, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, aleksandra.mitrovic@gmail.com

предмет правне регулативе не само на државном, већ и на међународном плану. Питање животне средине је стога, егзистенцијално питање човечанства и у том смислу потребно је „да животна средина има будућност, јер без ње будућности неће ни бити”.¹ На овај начин се остварује снажна повезаност између питања заштите животне средине и људских права, што нас доводи до закључка да се кроз унапређење животне средине омогућава поштовање и уживање основних људских права као што су право на живот и здравље, а онда и сва остала људска права из области економије, социологије или политике. Питање очувања и заштите животне средине дакле, није само еколошко питање, већ и економско, социолошко, политичко и правно, односно питање и успостављања социјалне правде. Еколошки проблеми су проблеми савременог друштва и уједно цивилизацијски проблем који се поставља као изазов садашњости пред глобалним друштвом, те као такав изискује мултидисциплинаран приступ у решавању. Са становишта глобалне друштвено – етичке парадигме, овај проблем је цивилизацијска неминовност и нужност, па се у том контексту тражи решење које ће у себи обухватити не само екологију, већ и економију, социологију, политику, право, али и етику. Угрожавање природне компоненте човекове животне средине, односно нарушавање еколошке равнотеже и непоштовање природних законитости је проблем који добија глобални карактер, те зато као глобални проблем постаје један од највећих изазова савременог друштва.

1. ТЕОРИЈА О НООСФЕРИ

Човек је одувек био синхронизован са законима природе, био је њен пажљиви слушалац, тумач, покретач и чувар, али данашњи човек живи у отелотворењу сопствене креације која је вештачка и која је природу и природне законе „заробила” оквирима људске жеље да човек поседује и руководи природом. Превелика амбиција да се природа поседује или немарност да се спознају закони природе, довели су до тога да природа остане без алтернативе и то демонстрира кроз сопствену тежњу ка саморегулацији, те као последицу тога имамо поплаве, глобално загревање, земљотресе, велике температурне осцилације у подручјима где то није типично, као и све остале показатеље климатских промена које могу бити погубне по живи свет на планети Земљи. Човек је дакле, и конструкција и деструкција природе. Само као део природе човек може доживети своју пуну афирмацију као биолошко, морално и

---

¹ Костић, М., „Утицај Архуске конвенције на статус проблема и правни третман заштите животне средине у Европској унији”, *Правни живот часопис за правну теорију и праксу, том II- бр. 9*, Удружење правника Србије, Београд 2008, 452.

интелектуално биће имајући развијену свест о важности очувања животне средине и природе уопште, јер у супротном, његова егзистенција биће угрожена и врло брзо ће постати сведок самоуништења. Према томе, уједначен, синхронизован и јединствен однос човека и природе постаје нужност за опстанак планете и човечанства. Неопходно је дакле, усагласити људске амбиције и природне законе како би се постигло очување биосфере у корист садашњости и будућности човечанства. Стога је потребно развити индивидуалну и колективну свест о важности предузимања акција за климу, борбе са климатским променама и њеним последицама. Прелазак биосфере у ново стање, односно стање свести, сферу ума (*ноосферу*) је тренутак када се научна мисао доводи у везу са човековим деловањем, како је говорио велики руски биохемичар В. Вернадски.² „Једна од кључних идеја која лежи у основи теорије Вернадског о *ноосфери* је да човек није самодовољно живо створење, који живи одвојено по својим законима, он живи унутар природе и део је ње. То јединство је условљено пре свега функционалном нераздвојивошћу животне средине и човека, коју је покушао да прикаже Вернадски као биохемичар. Човечанство само по себи је природна појава и нормално је да се утицај биосфере испољава не само на животну средину, већ и на начин размишљања.“³ По његовом мишљењу потребна је синхронизација људских освајачких амбиција са природним законитостима. Како би дошло до промене у односу према природи, потребно је извршити суштинску и корениту промену у свести свих друштвених категорија, а то значи схватити и разумети природу не само ради ње саме, већ и ради увиђања значаја њене улоге у основним и виталним животним функцијама једног друштва. Како би се промена десила на реалном плану, она најпре мора постојати у идеалном смислу, односно да бисмо практично применили и спровели промену, ми је пре тога морамо креирати у својој свести. Стога, изградити нову етику ради решавања еколошких проблема и обезбеђивања будућности за људски род на планети Земљи значи постављање потпуно другачијег погледа на свет.⁴ „Нови поглед на свет је нужан јер без њега, без доброг умовања о принципима и тражењу истине о свету, нема ни добре праксе већ се перманентно угрожава егзистенција људи на Земљи у будућности.“⁵ Суштина новог погледа на свет, тј. новог односа према природи јесте успостављање неког новог склада између природе и човека, односно природе и друштва.

---

² www.bebamur.com/blog/v-vernadski-noosfera-i-biosfera

³ *Ibid.*

⁴ Кенеди, П., „Припрема за двадесет први век“, *Новинско-издавачка установа Службени лист СРЈ*, Београд 1997, 134.

⁵ Пантић, Н. К., „О јединству природног и духовног“, Београд 1997, 7.

2. ОДНОС НОВЦА И ДРУШТВЕНЕ ПРАВЕДНОСТИ

Решавање еколошког питања мора бити обухваћено системом вредности једног друштва и социјалне правде која је и сама део система вредности једног државног поретка. Тражење правде и слободе је перманентно⁶, док се са становишта социјалне правде решавање еколошког питања заснива на схватању правде као односа човека и праведности⁷, са становишта природног права човека, право се налази у основи човека као природне појаве.⁸ Ипак, однос човека и праведности је у данашње време испреплетан великим противуречностима јер „ то је на крају наша садашња ситуација: цена за нашу слободу, овде у западном свету, јесте монструозна неправедност, унутар наших земаља, а још више између њих. Филозофски речено не постоји никаква праведност у савременом свету.”⁹ Савремено друштво стога живи у једном потпуно деформисаном систему вредности који има своје противуречне манифестације и када су у питању еколошки проблеми и њихово решавање са становишта социјалне правде. Ова противуречност се посебно манифестује у колизији између начела профита, које је у основи капиталистичког поретка ма којег нивоа развијености, и начела хуманизма, начела за које су се залагали највећи умови прошлог века.¹⁰ О колизији начела профита и начела хуманизма највише је полемисао Карл Маркс у свом закону *капиталистичке акумулације*. Према овом закону, тамо где постоји приватна капиталистичка својина као услов друштвене производње, сва средства друштвене производње постају средства експлоатације произвођача и његове доминације тако да произвођач бива експлоатисан од стране власника. Акумулација која се базира на саморегулацији, тежи да се отргне контроли, тако да са једне стране имамо акумулацију богатства која за последицу има акумулацију беде са друге стране, те као неминовност имамо жестоке премисе банкарских криза¹¹ које су праћене многобројним социјалним потешкоћама. Извесно је стога, да су Марксова разматрања и данас актуелна, јер су се показала као тачна кроз периоде развоја, али и периоде кризе либералног и савременог глобалног

---

⁶ Алечковић-Николић, М., „Психологија идеја слободе и правде и српски национални интерес”, *Институт за криминологику и социолошку истраживања*, Београд 2007, 25.

⁷ Гозобов, И. А., „Социјална философија”, *Академически Проект*, Москва 2007, 264-270.

⁸ Перовић, С., „Вратимо се школи природног права” (у књизи „Беседе са Копаоника”), Београд 2003, 69.

⁹ Бадју, А., „Демократско друштво није праведно”, *НИН* 21/08/08.

¹⁰ Ђорђевић, Р., „Од интуиције до хипотезе – изабрани списи из филозофије науке”, *Институт за филозофију Филозофског факултета у Београду*, Београд 2006, 69.

¹¹ Опширније о овоме видети: Маркс, К., „Капитал” (књига прва), *Култура*, Београд 1951.

капитализма (*светска финансијска криза 2008. године*). У том контексту, намеће се питање да ли је новац овладао човеком и његовим хуманим и моралним вредностима и да ли га је услед своје велике моћи истовремено лишио достојанства као и његовог природног права да буде слободан. Такође, поставља се и питање да ли је новац ограничио људску слободу и самим тим омео остваривање социјално - економске правде, будући да су слобода и правда два нераскидива појма када говоримо о друштвеној праведности. Друштвена праведност је дакле, условљена новцем кроз извесне механизме робне размене које успоставља тржиште, те тако и тржиште утиче на структуру самог друштва и друштвених односа. Будући да тржиште своје постојање заснива на људима, односно друштву, оно би требало да служи људима и да функционише на начин који би обезбедио једнакост и праведност за све људе и боље услове за живот свих људи. Неопходно је стога, регулисање тржишта као још једаног од изазова садашњости, а то значи постизање једнакости, праведности и бољих услова за живот свих људи. „Тржиште без људи не постоји. Тржишни механизам потребно је регулисати на начин да смањује неједнакости људи, повећава животни стандард свих народа и држава. Од савременог глобалног тржишта угрожена је апсолутна већина привреда.“¹² Тако би грађанско друштво тежило да постане праведније друштво које би било засновано на вредностима социјално - економске правде. Како је „једно друштво праведно у оној мери у којој је моћ да се одређују поступци и регулишу значајни поступци – једнако расподељена. Другим речима друштвена правда треба да искључи доминацију неких појединаца или друштвених група над осталима.“¹³

Праведност и равноправност би се у том случају мерила расподелом онога што је добијено растом економског и техничког потенцијала.¹⁴ Правичност овог типа била би у складу са самопоштовањем и самовредновањем које поседују сва људска бића.¹⁵ Дакле, да би једно друштво постало праведно, неопходно је да се у сваку пору грађанског друштва инфилтрира друштвена правда као есенцијални елемент сваког аспекта друштвене структуре. „Без обзира на то јесмо ли или нисмо грађани Европске уније, наша дужност је да за будуће генерације очувамо природно окружење.“¹⁶ То је могуће заједничким активностима научника, политичара и медија који ће удруженим снагама

---

¹² Гозобов, И. А., 283.

¹³ Марковић, М., „Расподела моћи у праведном друштву“, *Српски политички лист 1-4/1994*, Београд 1994, 21-22.

¹⁴ Мајор, Ф., „Сутра је увек касно“, *Југословенска ревија*, Београд 1991, 81.

¹⁵ Фукујама, Ф., „Крај историје и последњи човек“, *ЦИД*, Подгорица 1997, 198.

¹⁶ Jovana Dinić, Jovan Bukovala, Nikolaj Ivanninkov, „Ekološka politika Evropske unije“, *Ecologica* Vol.28, UDC:502.7 ISSN 0354- 3285, No – 101, Београд 2021, 20.

радити на обликовању и подизању еколошке свести и унапређењу заштите животне средине.¹⁷

3. СОЦИЈАЛНА ПРАВДА КАО ОСНОВ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Како би опстао, човек би морао да се усагласи са природом, јер живи у њој и као такав неодвојиви је део природе. „Она је саздана на начин на који људска свест не би могла да измисли. У њој сви облици неорганског и органског света чине неодвојиву заједницу. Човек живи у њој и са њом је везан нераскидивим везама. Природа је прави оквир живота човека и његовог друштва.”¹⁸ Из превелике жеље за поседовањем, руковођењем, модернизацијом, глобализацијом, савремено друштво сведочи суровој историји савременог доба које обележавају ратови, епидемије, загађење животне средине, еколошке катастрофе – поплаве, земљотреси, велике температурне разлике, глобално загревање. Човек, односно друштво се стога, мора усагласити са природом као еко – системом тако што ће се закони друштва усагласити са законима природе, односно тако што ће бити синхронизовани са природом, па ће у складу са тим, друштво успети да томе прилагоди и сопствену производњу. У том контексту социјална правда мора да постоји и са аспекта остваривања права поједница и његових интереса, а то значи да ће се социјална правда успоставити у оном друштвеном поретку у коме постоји тежња ка испољавању многобројних видова људског потенцијала у глобалном и појединачном смислу. Под људским потенцијалом подразумева се: продуктивност (као резултат ефективности делатности усмерен на повећање дохотка и економског раста); равноправност (схваћена као могућност у реализацији способности у потребним добрима); сталност - одрживост која дозвољава обезбеђење доступности могућностима цивилизације не само садашњим, већ и будућим поколењима; проширење могућности располагања које постоје не само људима, но и њиховом развоју.¹⁹

Према томе, „основни циљ „државе благодата” је слабљење (омекшавање, смањење) социјалних неједнакости, избалансирање интереса и постизање друштвеног консензуса, с једне стране, и стимулирање активности различитих слојева и група, како би се постигла динамичка равнотежа између економске

---

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Станковић, С., „Организација и поредак у живим системима”, *Дијалектика*, Београд 1966, 2.

¹⁹ Жуков, В. И., „Универзитетско образование”, *Универзитетски проект*, Москва 2006, 359.

ефикасности и социјалне правичности, с друге стране.²⁰ Не може се говорити о било каквом развоју и напретку човечанства, ако развој и напредак нису постигнути на најосновнијем нивоу – нивоу екологије, који се односи на очување човекове животне средине. Како је екологија присутна у свакој сфери људског друштва, свака промена у економији, политици, култури, праву, имаће одјека на екологију. Просперитет у овим областима имаће свој позитиван одраз на екологију и обрнуто. Нажалост, сведоци смо времена које карактерише политичка и економска нестабилност, период социјално - економске кризе која јењава кроз сиромаштво, ратове, некавалитетно образовање, запостављање културе, климатске промене, тј. нарушавање еколошке равнотеже и уништавање човекове животне средине. Еколошка криза, као таква је феномен који би требало посматрати као цивилизацијски проблем, који уколико не схватимо довољно озбиљно претендује да постане још тежи у будућности. „Ово је последица, да поставимо ствари на најопштији ниво, наше спознаје да људи имају значајан утицај на међусобну егзистенцију, чак и када нису чланови исте друштвене заједнице и када не припадају истом историјском времену. (...) Између осталог, и питање одрживог развоја животне средине, питања која се односе на велики број проблема које остављамо у наслеђе будућим генерацијама, налази се у центру ових размишљања. Она чине део ширег оквира питања која се односе на правичну расподелу „добара“ (*goods*), као што су пољопривредно земљиште, чиста вода и минерална богатства, и еколошких „зла“ (*bads*), као што су осиромашено земљиште и загађени погони за прераду отпада.

Ова питања – како еколошка „добра“ и „зла“ расподелити међу људима, у оквиру и изван датог друштва, као и међу различитим генерацијама – од недавно се означава као еколошка правда.²¹ Најзначајнију улогу у осмишљавању стратегије и доношењу правне регулативе у заштити животне средине (*једна трећина законодавства ЕУ се односи на заштиту и очување животне средине*) имају Уједињене нације које су то и доказале усвајањем једне од најважнијих декларација о заштити животне средине, *Стокхолмском декларацијом (Stockholm Declaration)* из 1972. године. У овој декларацији је успостављен *Програм заштите животне средине (UNEP – UN – Environmental Protection Program)*²² Након дате Конференције, све је већи број међународних организација које се баве заштитом животне средине као што је и сама Европска унија – ЕУ (*European Union*).²³ Будући да је овај програм за

²⁰ Вукмирица, В., „Економски државни менаџмент“, *Завод за уџбенике и наставна средства*, Београд 1993, 213.

²¹ Baxter, В., „A Theory of Ecological Justice“, *Routledge*, London – New York 2005, 6.

²² UNEP – *United Nations Environmental Protection Program* (www.unep.org)

²³ Погледати: Lee, М., „EU Environmental Law“, *Oxford and Portland*, 2005.

Европску унију веома значајан, долази се до закључка да је он од велике важности и за све оне земље које теже чланству у ЕУ, односно и за Србију.

4. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Програм заштите животне средине (*UNEP*) је програм заснован на основима социјалне правде и права човек да живи и ради у здравој животној средини. Дакле, применом овог програма гарантује се право и штити правда, у овом случају „еколошка правда” која је неопходна за опстанак и даљи прогрес човечанства. У контексту *Стокхолмске декларације*, треба рећи да се заштита животне средине по први пут сагледава са правног аспекта и то са аспекта људског права на *Светској конференцији УН-а о животној средини (United Nations Conference on the Human Environment)*. Тако је очување животне средине препознато као неизоставна компонента постојања и заштите људских права и права на живот.²⁴ Сама конференција је већ у припреми имала став да је заштита животне средине од велике важности за „физичку, менталну и друштвену добробит човека, за његово достојанство и за уживање основних људских права.”²⁵ Право човека на здрав и продуктиван живот у складу са природом је уједно и први принцип *Декларације о животној средини и развоју из Рио де Женеира (Rio Declaration on Environment and Development)* која је усвојена на Конференцији УН - а посвећеној човековој околини и њеном развоју од 3 – 14. јуна 1992. године. Рио декларација је потврда *Стокхолмске декларације* донете 16. јуна 1972. године, која је иначе заснована на стварању нових путева сарадње међу државама, битних друштвених структура, становништва и наравно на изградњи праведног партнерства широм света које би се манифестовало кроз заједничку иницијативу да се остваре међународни договори (уговори), где би били заштићени интереси свих људи, природа као човекова околина, а све у духу очувања социјалне правде.

У најзначајнијем документу о заштити животне средине, у *Декларацији из Рија* истакнуто је: „Људско биће има право на слободу, равноправност и адекватне услове живота, у таквој животној средини чији квалитет омогућава живот у достојанству и благостању, и свечану обавезу да заштити и унапреди

---

²⁴ Sueli, G., „The Right to a Healthy Environment, Human Rights and Sustainable Development”, Vellinga, Pier (Ed): INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL AGREEMENTS: POLITICS, LAW AND ECONOMICS 2, *Kluwer Academic Publishers*, Netherlands, Dordrecht 2002, 175.

²⁵ Вукасовић, В., „Међународноправно регулисање информисања о животној средини у Европи”, *Зборник радова Прве регионалне конференције „ЖИВОТНА СРЕДИНА КА ЕВРОПИТ”*, Амбасадори животне средине, Београд 2005, 91.

ту животну средину како за садашње, тако и за будуће генерације.”²⁶ Идеја о вези између заштите животне средине и људских права је индиректно подржана и у Рио декларацији о животној средини и развоју која наглашава да људска бића имају право на здрав и продуктиван живот у хармонији са природом.”²⁷ Такође, још један међународни документ који је од велике важности за заштиту животне средине је *Архуншка конвенција (Aarhus Convention)* која је усвојена 25. јуна 1998. године на IV Конференцији „Животна средина за Европу“ у граду Архусу (Данска). Ова конвенција се бави приступом информацијама о животној средини, правдом која се тиче екологије, те гарантује могућност да се погрешне управне одлуке исправе од стране суда или неког другог надлежног органа. Ова конвенција гарантује и омогућава приступ правди, јер почива на неким од основних људских права, тако што се доводи у везу са најважнијим међународним правним документима који се тичу заштите људског права, попут *Универзалне декларације о људским правима (The Universal Declaration of Human Rights) (1948.)*, *Међународни пакт о грађанским и политичким правима (International Covenant on Civil and Political Rights) (1966.)* и најзад *Европске конвенције о људским правима и основним слободама (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) (1950.)*. *Архуншка конвенција* је дакле, суштински везана са међународним документима о људским правима и основним уставним и правним слободама. Ова конвенција представља нову врсту споразума о животној средини, којим се повезују права на животну средину и људска права.²⁸ Потписнице *Архуншке конвенције* су на првом састанку одржаном у октобру 2002. године у граду *Lucca* у Италији закључиле: „Ми препознајемо блиску везу између људских права и заштите животне средине. Кроз свој циљ да допринесе праву сваког појединца садашњих и будућих генерација да живи у животној средини која обезбеђује здравље и благостање Конвенција подржава поменути везу.”²⁹ Србија је између осталог приступила потписивању *Архуншке конвенције*, тако да је као и све остале државе које су потписале ову конвенцију, дужна да обезбеди поштовање свих права наведених у конвенцији. Дата конвенција је специфична по томе што се не

²⁶ *Stockholm Declaration*, United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 16 June 1972, UN doc. A/CONF.48/14, part II (Principles), Principle 1..

²⁷ *Rio Declaration on Environment and Development*, Rio de Janeiro, 13 June 1992, UN doc. A/CONF.151/5/rev.1.

²⁸ Богдановић, С., Гучић М., „Водич кроз прописе и учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима заштите животне средине”, *Регионални центар за животну средину за централну и источну Европу*, Канцеларија у Србији, Београд 2006, 12.

²⁹ Mason, M., „Information Disclosure and Environmental Rights: The Aarhus Convention”, *Global Environmental Politics* 10:3, 2010, 16

односи на регулисање правних односа на међународном нивоу – међу државама потписницама, већ на регулисање права и обавеза на националном нивоу – нивоу државе и њених грађана. Међу бројним међународним документима који се односе на заштиту животне средине и њен развој, данашња *Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским променама (United Nations Framework Convention on Climate Change)* заузима примарно место као важан међувладин форум за преговарање о облицима глобалног одговора на климатске промене. Оквирна конвенција УН - а о климатским промјенама – *UNFCCC* је креирала Кјото протокол који је за сада главна окосница глобалног одговора светске политике на изазов климатских промјена. Резултат је покушај влада света да се договоре о смањењу емисија гасова стаклене баште. Оквирна Конвенција УН - а о климатским променама је споразум који тежи регулисању негативних утицаја климатским промена.

Циљ Конвенције је да се концентрација гасова стаклене баште стабилизује на нивоу који ће дозволити еко - системима да се природно прилагоде на климатске промјене, тако да производња хране није угрожена, а развој је оумугућен у одрживом правцу.³⁰ Сама Конвенција не даје ограничења за емисију гасова стаклене баште. Уместо тога, Конвенција препоручује друге механизме, као што је Кјото протокол, који поставља обавезе у емисији земаља потписница. Конвенција говори да се о заједничким, али и различитим одговорностима држава, што у суштини значи да би земље света требало да смање емисију штетних гасова у односу на количину коју су раније испуштале у атмосферу и онолико колико могу себи да дозволе у том тренутку.³¹ Према најновијим разматрањима са становишта ове конвенције, нужно је унапредити образовање, подићи ниво свести о важности климе, као и инсталирати институционалне капацитете у вези са ублажавањем и смањивањем утицаја климатских промена, односно капацитете за прилагођавање и рано упозоравање на климатске промене што је и један од циљева одрживог развоја. На форму Одрживог развоја Универзитетског клуба УНЕСКО (*Sustainable Development Forum University Club for UNESCO*), одржаног у фебруару 2016. године, закључено је у оквиру циља *Акција за климу*, да развијене земље које су потписнице *Оквирне конвенције Уједињених нација о климатским променама*, примене обавезу прикупљања 100 милијарди долара годишње до 2020. године из свих извора и тако одговоре на потребе земаља у развоју и транзицији, а у контексту предузимања значајних активности ради ублажавања негативних утицаја климатских промена. Такође се дошло до закључка да је потребно у

---

³⁰ Nations Framework Convention on Climate Change, UNITED NATIONS 1992, FCCC/INFORMAL/84, GE.05-62220 (E), 200705, article 2.

³¹ *Ibid.*, article 4.

потпуности операционализовати *Зелени климатски фонд* кроз нови капитализацију, што је могуће реализовати.³² Србија је, такође, међу првих десет земаља у свету 10. јуна 2015. године, доставила своје национално утврђење могућности смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште, а 22. априла, на дан планете Земље, текуће 2016. године, Србија је потписала *Париски споразум о климатским променама (Paris Agreement - L'accord de Paris)* у Њујорку. Овај важан међународни документ потписале су и САД, Кина и Индија као највећи светски емитери штетних гасова, а поред тога ова церемонија УН - а остаће упамћена и по томе што је присуствовао рекордан број од 171 државе.³³ *Париски споразум* је закључен децембра 2015. године у циљу ограничавања раста глобалне температуре на мање од 2 степена Целзијуса, када је учествовало 140 земаља. Генерални секретар УН - а, Бан Ки Мун је приликом отварања церемоније потписивања споразума, позвао чланице ове организације да смање зависност од својих економија од угљеника и да пруже помоћ земљама у развоју и транзицији. Потписнице споразума учествују са више од 93% у укупној светској емисији гасова, стварајући ефекат „стаклене баште“, а од тога само САД и Кина чине 40% емисије штетних гасова. *Париски споразум* ће ступити на снагу чим 55 земаља које су уједно и одговорне за 55% штетних гасова у свету ратификују споразум, а његова примена се очекује 2020. године. Потписивањем овог споразума Србија је показала спремност да се као држава суочи са еколошким и цивилизацијским проблемом као изазовом које јој садашњост ставља на терет, а на тај начин и дала допринос у подизању глобалне свести о важности очувања биосфере, односно саме природе као еко - система од стране човека. Штитећи природу, штите се и основна људска права сваког човека да има право на адекватну животну средину што је у складу са *Европском конвенцијом* са циљем успостављања социјалне правде.

ЗАКЉУЧАК

Подизање нивоа индивидуалне и колективне свести о важности заштите животне средине и климатским променама своди се на чињеницу да природа има сопствену тежњу ка саморегулацији уколико је њена равнотежа нарушена. Како би дошло до промене у односу према природи, потребно је извршити

---

³² Погледати: *POST-2015 DIALOGUES ON CULTURE AND DEVELOPMENT*, Published in 2015 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France, the United Nations Population Fund, 605 Third Avenue, New York, New York 10158 USA, and the United Nations Development Programme, One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA, © UNESCO/UNFPA/UNDP, 2015 ISBN 978-92-3 100086-7, 59 -71.

³³ www.politika.rs/scc/clanak/353634/SAD-i-Kina-potpisale-Pariski-sporazum-o-klimi

суштинску и корениту промену у свести свих друштвених категорија, а то значи схватити и разумети природу не само ради ње саме, већ и ради увиђања значаја њене улоге у основним и виталним животним функцијама једног друштва. Стога, потребно је спровести неку врсту друштвене иницијативе, где ћемо сви тежити ка подизању „еколошке свести”, будући да смо сви једнако одговорни пред овим изазовом. Потребно је дакле, да постоји међународна иницијатива где ће свака држава инсистирати на решавању еколошких проблема и питања заштите животне средине. Може се рећи да је важније од свих планова, пројекција и аналогија, постојање индивидуалне и друштвене свести о неопходности заштите животне средине. Постизање социјалног циља захтева правно нормирање и санкционисање небриге појединца и друштва за планету Земљу. У том контексту, свака држава би требало да обезбеди адекватну заштиту права у области заштите животне средине кроз формирање посебних надлежних органа за дату област. Стога би сваки вид неадекватног спровођења реформе у области заштите животне средине био санкционисан, а уједно била би обезбеђена адекватна правна заштита у кривичним поступцима из области заштите животне средине. Резултат свега био би да цео систем власти једне државе, у свим областима, буде у служби заштите животне средине, односно у служби очувања будућности човечанства. Еколошка заштита дакле, мора бити мултидисциплинарна и истовремено је треба видети као дужност сваког појединца и приоритет глобалног друштва, јер здрава животна средина је основ људске егзистенције на планети Земљи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алечковић-Николић, М., „Психологија идеја слободe и правде и српски национални интерес`, *Институт за криминолошка и социолошка истраживања*, Београд, 2007.
2. Бадју, А., „Демократско друштво није праведно`, *НИН* 21/08/08.
3. Baxter, В., „A Theory of Ecological Justice`, *Routledge*, London – New York, 2005.
4. Богдановић, С., Гучић М., „Водич кроз прописе и учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима заштите животне средине`, *Регионални центар за животну средину за централну и источну Европу*, Канцеларија у Србији, Београд, 2006.
5. Вукасовић, В., „Међународноправно регулисање информисања о животној средини у Европи`, *Зборник радова Прве регионалне конференције „ЖИВОТНА СРЕДИНА КА ЕВРОПИ*`, Амбасадори животне средине, Београд, 2005.
4. Вукмирица, В., „Економски државни менаџмент`, *Завод за уџбенике и наставна средства*, Београд, 1993.
5. Mason, М., „Information Disclosure and Environmental Rights: The Aarhus Convention`, *Global Environmental Politics* 10:3, 2010.
6. Гозобов, И. А., „Социјална философија`, *Академическиј Проект*, Москва, 2007.
7. Dinić J., Bukovala J., Ivanninkov N., „Ekološka politika Evropske unije`, *Ecologica* Vol.28, UDC:502.7 ISSN 0354- 3285, No – 101, Београд, 2021.
8. Ђорђевић, Р., „Од интуиције до хипотезе – изабрани списи из филозофије науке`, *Институт за филозофију Филозофског факултета у Београду*, Београд, 2006.
9. Кенеди, П., „Припрема за двадесет први век`, *Новинско-издавачка установа Службени лист СРЈ*, Београд, 1997.
10. Костић, М., „Утицај Архуске конвенције на статус проблема и правни третман заштите животне средине у Европској унији`, *Правни живот часопис за правну теорију и праксу, том II- бр. 9*, Удружење правника Србије, Београд, 2008.
11. Lee, М., „EU Environmental Law`, *Oxford and Portland*, 2005.
12. Мајор, Ф., „Сутра је увек касно`, *Југословенска ревија*, Београд, 1991.
13. Марковић, М., „Расподела моћи у праведном друштву`, *Српски политички лист I-4/1994*, Београд, 1994.
14. Маркс, К., „Капитал` (књига прва), *Култура*, Београд 1951.
15. Пантић, Н. К., „О јединству природног и духовног`, Београд, 1997.

16. Перовић, С., „Вратимо се школи природног права” (у књизи „Беседе са Копаоника”), Београд, 2003.

17. Станковић, С., „Организација и поредак у живим системима”, *Дијалектика*, Београд, 1966.

18. Sueli, G., „The Right to a Healthy Environment, Human Rights and Sustainable Development”, Vellinga, Pier (Ed): *INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL AGREEMENTS: POLITICS, LAW AND ECONOMICS 2*, *Kluwer Academic Publishers*, Netherlands, Dordrecht, 2002.

19. Фукујама, Ф., „Крај историје и последњи човек”, ЦИД, Подгорица, 1997.

20. Жуков, В. И., „Универзитетско образование”, *Универзитетски проект*, Москва, 2006.

21. *Stockholm Declaration*, United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 16 June 1972, UN doc. A/CONF.48/14, part II (Principles)

22. *POST-2015 DIALOGUES ON CULTURE AND DEVELOPMENT*, Published in 2015 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France, the United Nations Population Fund, 605 Third Avenue, New York, New York 10158 USA, and the United Nations Development Programme, One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA, © UNESCO/UNFPA/UNDP, 2015 ISBN 978-92-3 100086-7.

23. *Rio Declaration on Environment and Development*, Rio de Janeiro, 13 June 1992, UN doc. A/CONF.151/5/rev.1.

24. Nations Framework Convention on Climate Change, UNITED NATIONS 1992, FCCC/INFORMAL/84, GE.05-62220 (E), 200705

UNEP – *United Nations Environmental Protection Program* (www.unep.org)

25. www.politika.rs/scc/clanak/353634/SAD-i-Kina-potpisale-Pariski-sporazum-o-klimi (Преузето: 06.01. 2021.)

26. www.bebamur.com/blog/v-vernadski-noosfera-i-biosfera (Преузето: 06.01. 2021.)

Aleksandra MITROVIĆ

Teaching Assistant

University of Pristina – Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

ACHIEVING SOCIO-ECONOMIC JUSTICE IN THE FIELD OF SOLVING ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Summary

This scientific paper aims to point to the environmental problem, as a civilizational problem, and therefore should be seen as an inevitability and necessity that should be addressed by a multidisciplinary approach, therefore, from the standpoint of economics, sociology, politics, ecology, culture or law, but also ethics that solving environmental problems is a human and moral duty. In that context, this paper makes an attempt to use a theoretical, analytical, deductive - inductive methodological platform, but also a comparative legal approach to see and emphasize the essence of the environmental problem, as a civilizational problem in finding solutions from the standpoint of justice and social justice. Since environmental problems are, in fact, problems of society both globally and individually, this scientific paper points to the necessity of the existence of legal regulations (legal regulation and sanctioning) in order to raise awareness of the importance of the care of the individual and global society for the planet Earth.

Key words: ecological problem, multidisciplinary approach, social justice, global society, legal regulations.